



שיח ח'אליד ושר החוץ הסיני חותמים על הסכם, 10 ביולי 2018. צילום: חדשות אל-איי.אם.

יחסי סין ובחריין בעידן יוזמת החגורה והדרך

מרדכי חזיזה

מערכת היחסים של סין עם מדינות המפרץ סובבת סביב הביקוש לאנרגיה ואסטרטגיית דרך המשי החדשה, ואכן נראה שהאינטרסים הכלכליים וההימורים הגיאוגרפיים של בחריין וסין מצטלבים באסטרטגיה החדשה. עם זאת, שאלה קריטית שנתרה היא עד כמה היחסים המדיניים והכלכליים בין סין למדינות החברות במועצת שיתוף הפעולה של מדינות המפרץ (GCC) בכלל ולבחריין בפרט יכולים להיות קרובים, בשעה שכל אחת מחברות ה-GCC מעורבת בברית אסטרטגית עם ארצות הברית. למרות העייפות שחש המערב ושקיעת ההגמוניה האמריקאית במזרח התיכון, בחריין ומדינות מפרץ נוספות מבינות את מגבלותיה של סין בהענקת ביטחון, ולכן הן מנהלות בזהירות את מערכת היחסים שלהן עם ארצות הברית. לאור זאת, סין מבססת את יחסי הידידות ושיתוף הפעולה שלה עם בחריין על אינטרסים מסחריים משלימים משותפים או הדדיים ועל המיקום הגיאוגרפי האסטרטגי של בחריין, כך שבהיבט של מדיניות ניתן לצפות לקשורים הדוקים בין בחריין לסין. עם זאת, אין להסיק מכך שבחריין תתחייב באופן בלעדי לסין, או שסין תמטיר ללא הבחנה משאבים על יוזמת החגורה והדרך בבחריין. על רקע זה יש צורך בגישה גיאוגרפית שתנתח את המהירות וההיקף שבהם תמומש יוזמת החגורה והדרך, ואת השפעתה הפוליטית על מדינות המפרץ הפרסי שייטלו בה חלק.

מילות מפתח: סין, בחריין, המפרץ הפרסי, יוזמת החגורה והדרך, אסטרטגיית דרך המשי

מבוא

בשנת 2019 ציינו הרפובליקה העממית של סין וממלכת בחריין את יום השנה ה־30 לכינון הקשרים הדיפלומטיים בין שתי המדינות, שהחלו ב־15 באפריל 1989. במהלך השנים שחלפו מאז שמרו היחסים המתפתחים בין המדינות על תנופה חיובית (Olimat, 2016). רבים חקרו אומנם את קשריה של סין עם אזור המפרץ הפרסי, אולם יחסי בייג'ינג עם בחריין לא זכו לתיעוד. לאור היותה של בחריין המדינה הקטנה והחלשה ביותר במפרץ, העדיפו החוקרים לבחון את יחסיה עם סין תוך מסגורה בקבוצת מדינות המפרץ, או במסגרת מועצת שיתוף הפעולה של מדינות המפרץ (GCC). אולם למרות שיחסי סין עם בחריין נותרו מחוץ לאור הזרקורים, הם התפתחו הרבה מעבר לנושאים דיפלומטיים ומדיניים בלבד (Olimat, 2016; Qian & Fulton, 2017; Reardon-Anderson, 2018; Young, 2019).

אסטרטגיית דרך המשי החדשה, שהוצגה באוקטובר 2013 על ידי נשיא סין שי ג'ינפינג, מבקשת לחבר את סין לשוק העולמי על ידי קישור יבשת אסיה לאירופה באמצעות מערכת נתיבי סחר יבשתיים וימיים. הרעיון התגבש במשך כמה שנים והפך לאבן יסוד במדיניות החוץ של נשיא סין. יוזמת 'החגורה והדרך' (The Belt and Road) הפכה לנושא מרכזי ביחסיה של סין עם מדינות שונות, והיא יכולה גם ליצור הזדמנויות לשותפויות בשווקים המתעוררים הרבים והמבטיחים בין סין למדינות באזור המפרץ (Xuming, 2017). למרות שאזור המפרץ אינו ממוקם ישירות בנתיבי הסחר של החגורה והדרך, למדינות המפרץ יש עניין כלכלי גיאו־פוליטי רב באסטרטגיית דרך המשי החדשה של סין. עם זאת, מיצובה הגיאו־פוליטי ויתרונותיה הכלכליים של בחריין הופכים אותה למועמדת ראויה להשתלב ביוזמת החגורה והדרך.

ואומנם, האינטרסים הכלכליים וההימורים הגיאו־פוליטיים של בחריין וסין מצטלבים באסטרטגיית דרך המשי החדשה. מכיוון שבחריין ממוקמת באופן אידאלי שמזמן לה תפקיד חיוני ביוזמת החגורה והדרך של סין, חשוב לבחון כמה מההיבטים העומדים מאחורי יחסי הידידות ושיתוף הפעולה בין שתי המדינות, ובמיוחד את הסינרגיה בין יוזמת החגורה והדרך לבין החזון הכלכלי של בחריין לשנת 2030 (BEV, 2030), כדי להבין את מידת המעורבות הכלכלית הצפויה ואת השפעתה על הדומיננטיות האמריקאית במפרץ. בחינה מקרוב מעלה כי יחסי הידידות ושיתוף הפעולה של סין עם בחריין מושתתים על אינטרסים מסחריים משלימים משותפים או הדדיים (שילוב של פרויקט החגורה והדרך ושל חזון BEV, 2030), ועל המיקום הגיאוגרפי האסטרטגי של בחריין.

דיפלומטיית השותפויות של סין

הסדר העולמי שלאחר המלחמה הקרה הקנה לסין (כמעצמה עולה) הזדמנות אסטרטגית ייחודית לפתח כוח והשפעה במזרח התיכון, מבלי להתמודד ישירות עם ארצות הברית. בעידן העולם החד־קוטבי, יצירת "כוח מאזן" מול וושינגטון (חבירה למדינות אחרות מול האיום הגובר) לא הייתה מקדמת את האינטרסים של בייג'ינג, אך בה בעת גם חבירה למקור הסכנה (bandwagoning), שהוא הכוח החזק והיריב, או שמירה על ניטרליות לא היו תורמות לקידום האינטרסים (Foot, 2006). מאזן כוחות דינמי מסוכן מדי וחבירה לכוח החזק והיריב או שמירה על ניטרליות אינם עולים בקנה אחד עם השאיפות הסיניות (Tessman, 2012; Goh, 2005). במקום זאת, בייג'ינג ניצלה את היציבות היחסית שסיפקה הדומיננטיות האמריקאית על מנת לפתח קשרים חזקים עם מדינות בעלות חשיבות אסטרטגית במזרח התיכון (כמו איראן, מצרים, טורקיה, איחוד האמירויות וערב הסעודית). יחסים אלה התבססו בעיקר על יסודות כלכליים, אך ככל שהם נעשים מגוונים יותר, השיקולים האסטרטגיים גוברים בהתאם.

בייג'ינג נאלצה לבנות נוכחות אזורית שאינה מרחיקה ממנה את ארצות הברית או מי ממדינות המזרח התיכון, בעודה חותרת במקביל למימוש האינטרסים שלה. הדיפלומטיה של סין סייעה לה לבנות מערכת שיטתית של יחסים כלכליים, בשעה שמטריית הביטחון האמריקאית מקנה לה עלות כניסה נמוכה לאזור. הקשרים הכלכליים החלו במסחר ונעשו בהדרגה מגוונים ומתוחכמים יותר, תוך שילוב מימון והשקעות. היחסים עם מדינות המזרח התיכון (כמו איראן, ערב הסעודית וקטר) התקדמו מאז מתחום הכלכלה לעבר יעדים מדיניים וביטחוניים, אך שמרו בהתמדה על היכולת הגמישה של סין להישאר חברה של כולם בסביבה האזורית התחרותית (Fulton, 2019a).

בשנים האחרונות הפכה דיפלומטיית השותפויות לכלי מדיניות החוץ העיקרי עבור ממשלת סין. מאז סיום המלחמה הקרה גדל מספר השותפויות בהתמדה והגיע ל־78 מדינות וחמישה ארגונים אזוריים (האיחוד האפריקאי, האיחוד הערבי, ASEAN, CELAC והאיחוד האירופי), שהם 45 אחוזים מתוך 174 המדינות בעלות קשרים דיפלומטיים רשמיים עם סין. הרשת המקיפה כוללת גם רבדים שונים, החל משותפות רגילה ועד שותפות אסטרטגית מקיפה (Quan & Min, 2019).

דיפלומטיית השותפויות של סין כוללת סולם של דירוג הקשרים שנע משותפות ידידותית לשיתוף פעולה בקצה התחתון ועד שותפות אסטרטגית מקיפה בקצה העליון (Su, 2000). כל אחת מחמש קטגוריות

ומסוגלות לספק לה את משאבי האנרגיה הנדרשים לה כדי להזין את כלכלתה (Cafiero & Wagner, 2017). בעקבות התסיסה במדינות ערב ומלחמות האזרחים נאלצו מדינות המפרץ לבנות מחדש את כלכלתן או להאיץ את צמיחתן הכלכלית, כדי לשמור על יציבות חברתית. לשם כך הן יוזמות תוכניות פיתוח לטווח ארוך לשיקום ולעידוד צמיחה כלכלית, והמעורבות הסינית המקיפה והמשודרגת מספקת להן את התמריץ לכך (Young, 2019). באופן זה יש לסין ולמדינות המזרח התיכון אינטרס משותף לשלב ולסנכרן את אסטרטגיית דרך המשי החדשה עם יוזמות גדולות (כמו חזון 2030 הסעודי, חזון 2021 של איחוד האמירויות, ועוד) של רפורמות עתידניות להתחדשות לאומית (Cui, 2015).

יוזמת החגורה והדרך

הפעילות הדיפלומטית והכלכלית המשמעותית ביותר במאה ה-21 היא השקת יוזמת החגורה והדרך, או דרך המשי החדשה. היוזמה היא פרויקט ענק של סחר וקשרי מסחר בין סין לאזורי עולם שונים, שהפכה למדיניות הדגל בקשרי החוץ של ממשלת שי ג'ינפינג. יוזמת דרך המשי החדשה נועדה בעיקר לפתוח שווקים חדשים ולהבטיח שרשרות אספקה גלובליות שיסייעו ביצירת צמיחה כלכלית מתמשכת בסין, ובכך יתרמו ליציבות החברתית (Watanabe, 2019).

יוזמת דרך המשי החדשה היא החזון הגיאוגרפי-כלכלי השאפתני ביותר בשנים האחרונות, הכוללת מרכיב ימי ומרכיב אזורי: המרכיב הימי הוא יוזמת דרך המשי הימית של המאה ה-21 (MSRI), והמרכיב האזורי הוא חגורת דרך המשי הכלכלית (SREB). ענפי המשנה השונים של דרך המשי היבשתית (שורת פרויקטים תשתיתיים כולל כבישים, מסילות רכבת וצנרת) והדרך הימית (הכוללת נמלים ופיתוח קו החוף) ייצרו יחדיו רשת רב-לאומית שתחבר את סין לאירופה ולאפריקה דרך המזרח התיכון. המטרה היא לסייע לסחר, לשפר את הגישה למשאבי אנרגיה מחוץ לסין ולהעניק לה גישה לשווקים חדשים ("Vision for Maritime Cooperation", 2017).

ההיקף הגיאוגרפי של יוזמת החגורה והדרך מתרחב ללא הרף, וכבר מקיף יותר מ-123 מדינות ו-29 ארגונים בינלאומיים לאורך שישה מסדרונות כלכליים עיקריים: הגשר היבשתי החדש באירואסיה; המסדרון הכלכלי-סין-מרכז אסיה-מערב אסיה; המסדרון הכלכלי-סין-פקיסטן; המסדרון הכלכלי בנגלדש-סין-מיאנמר; המסדרון הכלכלי-סין-מונגוליה-רוסיה; והמסדרון הכלכלי בין סין לחבל הודו-סין (דרום-מזרח אסיה). היוזמה מקיפה שני שלישים מאוכלוסיית העולם, 40 אחוזים מהתל"ג העולמי, ועל פי ההערכות 75 אחוזים מעתודות האנרגיה

הקשרים כוללת סדרי עדיפויות ספציפיים ומציינת את מידת החשיבות שבייג'ין מייחסת לאותה מדינה. דירוג הקטגוריות בדיפלומטיית השותפות האסטרטגית של סין הוא (מהגבוהה לנמוכה): שותפות אסטרטגית מקיפה (全面 战略 伙伴关系), הכוללת חתירה מלאה לשיתוף פעולה ופיתוח בעניינים אזוריים ובינלאומיים; שותפות אסטרטגית (战略 伙伴关系), שהיא תיאום הדוק יותר בנושאים אזוריים ובינלאומיים, לרבות צבא; שותפות מקיפה לשיתוף פעולה (全面 合作 伙伴关系), השומרת על תנופה של קשרים בדרגים גבוהים, מגעים משופרים ברמות שונות והגברת ההבנה ההדדית בנושאים של אינטרס משותף; שותפות לשיתוף פעולה (合作 夥伴 關係), המפתחת שיתופי פעולה בנושאים דו-צדדיים על בסיס כבוד ותועלת הדדיים; ושותפות ידידותית לשיתוף פעולה (友好 合作 关), המחזקת את שיתוף הפעולה בנושאים דו-צדדיים כמו סחר (Quick "Guide to China's Diplomatic Levels," 2016).

במזרח התיכון כוללת דיפלומטיית השותפויות של סין שבע מערכות יחסים, המתפרסות על פני האזור ונחלקות לשלוש קטגוריות רחבות על פי מידת חשיבותן. הקטגוריה הראשונה כוללת שותפות אסטרטגית מקיפה עם איראן, ערב הסעודית ואיחוד האמירויות. השנייה היא שותפות אסטרטגית עם עיראק, כוית, עומאן וקטר, והשלישית כוללת שותפות ידידותית לשיתוף פעולה עם המדינות הקטנות באזור: בחריין, לבנון, סוריה ותימן. בשני העשורים האחרונים חלו שינויים מהותיים בכלכלה העולמית ובמגמות הגיאוגרפיות, עם עלייתה של סין על הבמה העולמית. התפתחויות אלה יצרו הזדמנויות חדשות למדינות המפרץ המבקשות לגוון את כלכלתן, להרחיב את הסחר שלהן ולתור אחר הזדמנויות השקעה בשווקים מתעוררים, בין היתר מאמצים כמו ביסוס שותפויות אסטרטגיות עם סין לקידום יוזמת החגורה והדרך, ושילוב היוזמה בתוכניות הפיתוח הלאומיות שלהן (Young, 2019). מהלכים כאלה משקפים את הדחף הגובר בקרב מדינות המפרץ להפיק תועלת מהתנאים העסקיים הנוחים בסין, כמו גם מהמומחיות והניסיון שצברה בייג'ינג מהפיתוח הכלכלי המואץ שעברה ("Changing times calls for new", 2019).

מדינות המפרץ אימצו בשמחה את רשת שיתופי הפעולה עם סין, והן נהנות ממנה בזכות פרויקטים שונים של השקעות ותשתיות ובתחומים אחרים. הן יכולות להגיע להישגים רבים עקב מימוש חזון החגורה והדרך, מכיוון שהפרויקט נועד להעצים את היחסים הדיפלומטיים והכלכליים של סין עם מדינות המתייחסות בחיוב לעלייתה הכלכלית והפוליטית בזירה העולמית,

חשוב בהצלחת יישום היוזמה בשל מיקומן הגיאוגרפי, עתודות האנרגיה שלהן והצמיחה המהירה והיציבה של הכלכלה האזורית, כולל התרחבות מהירה של שוק הצרכנים והסחרות. סין יכולה להיות ספקית מרכזית לשווקים אלה.

חשיבותה של בחריין עבור סין

לבחריין יש ערך גיאופוליטי אסטרטגי ביישום אסטרטגיית דרך המשי החדשה של סין, בהשוואה למדינות GCC אחרות במפרץ. ראשית, בחריין היא שער למפרץ ואחת ממדינות המפרץ המרכזיות לאורך נתיב דרך המשי החדשה, והדבר מאפשר לה לשמש מרכז תחבורתי משולב עבור האזור (Olimat, 2016). האי מוקף בכמה משדות הנפט הגדולים של המזרח התיכון ושולט על מיקום אסטרטגי בנתיבי הספנות של המפרץ הפרסי, שהם נתיבי הגישה לים הפתוח עבור חלק גדול מהנפט של העולם המערבי. בחריין ממוקמת בצומת הדרכים של אסטרטגיית דרך המשי החדשה של סין, והיא נקודה חשובה בקשרי הסחר, ההשקעות, המדע והתרבות בין מדינות ערב וסין לבין יתר מדינות אסיה, אפריקה ואירופה.

שנית, בחריין נהנית ממיקום גיאוגרפי אסטרטגי כצומת דרכים אל שוקי אפריקה, אסיה ואירופה ובלב השוק של מדינות המפרץ, שהוערך ב־2019 ב־2.9 טריליון דולר. סין כבר הפכה לשותפת הסחר הגדולה ביותר של אזור המפרץ; הסחר בין שתי המדינות עולה כיום על 260 מיליארד דולר בשנה, וצפוי להגיע ל־350 מיליארד דולר בעשור הקרוב.

שלישית, בחריין המכונה "פנינת המפרץ" היא נמל חשוב בדרך המשי הימית העתיקה, כך שיחסייה עם סין נעוצים בהיסטוריה משותפת, בגיאוגרפיה בתרבות ובכלכלת סחר חליפין (economic exchange).

נקודה רביעית, בחריין היא גם אחת המדינות המודרניות והדינמיות ביותר בסביבה העסקית המובילה במזרח התיכון (Al-Mukharriqa, 2018). סגנון החיים הפתוח והליברלי שלה, הנגישות הייחודית שלה לשווקים, הסביבה הרגולטורית ברמה עולמית ומערכת המיסוי התחרותית מאוד שלה, בשילוב עם עלויות התפעול הנמוכות ביותר באזור, איכות חיים גבוהה ואוכלוסייה בעלת אוריינות טכנולוגית – כל אלה הפוכים את הממלכה לנקודת גישה אידאלית עבור חברות סיניות לשוק המפרצי, שכאמור עמד ב־2019 על 2.9 טריליון דולר (Bahrain Strengthens Economic Ties with "China," 2018). עבור משקיעים סינים המחפשים הזדמנויות עסקיות במדינות המפרץ ובאפריקה, בחריין יכולה להיות מרכז משולב של פעילות מסחרית. בחריין

הידועות (Rolland, 2019). העלות הכוללת המדויקת של היוזמה אינה ידועה, אך על פי הערכות מסוימות יושקעו בה שמונה טריליון דולר (Hoh, 2019).

יוזמת החגורה והדרך ומדינות המפרץ

מערכת היחסים של סין עם מדינות המפרץ סובבת סביב הביקוש לאנרגיה ויוזמת דרך המשי החדשה. במוקד הקשרים המתפתחים בין סין למפרץ הפרסי עומדת האנרגיה, ובמרכזה ענפי הנפט הגולמי והתעשיות הפטרוכימיות, אם כי נשלחות זרועות לסחרות נוספות. התלות של בייג'ינג ביבוא נפט גולמי מהמפרץ – אזור המוביל בהפקת נפט – גברה בהדרגה מאז 1993, כשהפכה לרשת של יבוא נפט (Yetiv & Lu, 2007). סין היא צרכנית האנרגיה הגדולה בעולם ויבואנית הנפט הגולמי השנייה בגודלה, ולכן מיוחסת חשיבות עליונה להבטחת אספקה יציבה של נפט גולמי מהאזור (Zambelis, 2015). בשנת 2019 הגיעה כמחצית (44.8 אחוזים) מהנפט הגולמי שייבאה סין מתשע מדינות מזרח־תיכוניות בלבד, ושש מדינות מפרציות היו בין 15 הספקיות הגדולות ביותר של נפט גולמי לבייג'ין (Workman, 2020). למרות שסין מנסה לגוון את מקורות אספקת האנרגיה שלה מחוץ למדינות המפרץ, שהן מקור הנפט הקרוב אליה ביותר, היא תמשיך להיות תלויה במפרץ עוד שנים רבות.

מדינות המפרץ הן שותפות מרכזיות ובעלות תפקיד חשוב בהצלחת יישום היוזמה בשל מיקומן הגיאוגרפי, עתודות האנרגיה שלהן והצמיחה המהירה והיציבה של הכלכלה האזורית, כולל התרחבות מהירה של שוק הצרכנים והסחרות. סין יכולה להיות ספקית מרכזית לשווקים אלה.

אולם יוזמת החגורה והדרך הפכה למוקד המרכזי של מעורבות אסטרטגית וכלכלית בין סין למדינות המפרץ. אזור המפרץ הוא צומת דרכים חשוב מבחינה אסטרטגית עבור נתיבי סחר ונתיבי ים המקשרים בין אסיה לאירופה ולאפריקה, ולכן הוא חיוני לעתיד היוזמה שנועדה למצב את סין במוקד רשתות הסחר הכלל־עולמיות. המשמעות היא שאזור המפרץ ישמש מרכז משולב (hub) לשני הנתיבים, שניבי יתרונות כלכליים רבים נוספים. זאת ועוד, מדינות המפרץ יוכלו להפיק תועלת לא רק מהתמקדות יוזמת החגורה והדרך בשיפור התחבורה ברחבי אירופה ואסיה, אלא גם מיצוא לאסיה שיעקוף את צוואר הבקבוק של מצרי הורמוז, למען שיפור הזרימה והיציבות במרכז אסיה (Chaziza, 2019). לפיכך מדינות המפרץ הן שותפות מרכזיות ובעלות תפקיד

הפנויה של כל משק בית בבחריין תוכפל לפחות פי שניים במונחים ריאליים ("Our vision").

תמיכתה הרבה של סין בריבונות וביציבות הפוליטית של בחריין מעבירה מסר עקיף לאיראן, שלפיו סין אינה מעוניינת לראות חוסר יציבות באזור המפרץ הפרסי. נראה כי עמדה זו זוכה להערכה רבה הן בבחריין והן בערב הסעודית.

החזון הכלכלי של בחריין לשנת 2030 ויוזמת החגורה והדרך

יחסי הידידות ושיתוף הפעולה של סין עם בחריין כוללים ארבעה תחומים עיקריים של שיתוף פעולה במסגרת יוזמת החגורה והדרך: תיאום מדיניות, קישוריות, מסחר והשקעות וקשרי תרבות. באופן בלתי נמנע, כל צד מתייחס ליוזמת דרך המשי החדשה על פי נקודת המבט שלו ובוחן את ההשלכות על האינטרסים הלאומיים והמעמד הבינלאומי שלו. לכן, בבואן לממש חזון משותף, לשתי המדינות יש עמדות שונות מאוד (Min, 2015). ובכל זאת, חזון 2030 ויוזמת דרך המשי החדשה מתכנסים לנתיב פיתוח כלכלי משותף, והאסטרטגיה המשולבת עתידה להוליד הזדמנויות חדשות לשתי השותפות. ביולי 2018 חתמו בחריין וסין על מזכר הבנות לפיתוח משותף של פרויקט החגורה והדרך.

שני הצדדים ימשיכו לספק תמיכה הדדית איתנה בנושאים הנוגעים לאינטרסים המרכזיים של כל צד, ויקדמו שיתוף פעולה פרגמטי מקיף ומכליל במסגרת יוזמת החגורה והדרך. בחריין משבחת ומעודדת מאוד את היוזמה, והיא נכונה להגביר את שיתוף הפעולה הכולל עם סין ולהאיץ את הקשרים בין שתי המדינות ("China, Bahrain ink", 2018, "MOU").

תיאום מדיניות

יחסי הידידות ושיתוף הפעולה של סין עם בחריין מתורגמים לשיתוף פעולה מדיני ביניהן; למנגנוני דיאלוג ובניית קונצנזוס בנושאים גלובליים ואזוריים; לפיתוח אינטרסים משותפים; להעמקת אמון מדיני; ולמאמצים להגיע להסכמה חדשה על שיתוף פעולה. כל אלה חשובים כדי לשלב את חזון 2030 של בחריין עם יוזמת החגורה והדרך.

היחסים בין שתי המדינות צברו תאוצה מאז שמלך בחריין, השיח' חמד בן עיסא אל-ח'ליפה, ביקר בסין בשנת 2013. הביקור העצים את הקשרים בין שתי המדינות

דורגה במקום הראשון מבין מדינות המפרץ בפרסום Doing Business 2020 של הבנק העולמי, בין השאר במספר הגבוה ביותר של רפורמות רגולטוריות. העלות הנמוכה שהיא מציעה לביצוע עסקים מהווה תמריץ משמעותי למשקיעים סינים וזרים אחרים, המחפשים יתרון תחרותי ושער לשווקים אזוריים גדולים ("Doing Business 2020", 2020).

לבחריין יש גם תפקיד ייחודי של מרכז פיננסי מוביל במזרח התיכון, הן לבנקאות רגילה והן לבנקאות אסלאמית. לרוב הבנקים הגדולים בעולם יש פעילויות בבחריין, כך שדרכה סין יכולה לעשות עסקים עם כל מדינות המזרח התיכון ואפריקה, ולמעשה עם שאר העולם. בחריין היא מרכז הבנקאות של האזור בזכות מיקומה האסטרטגי, כוח העבודה המיומן שלה, אמצעי התקשורת המצוינים, ובעיקר – מערכת רגולציה חזקה ובנק מרכזי אמין. מיקום המוסדות הפיננסיים שלה מצוין לצורך תמיכה בפרויקטים של יוזמת החגורה והדרך, והם מסוגלים לעבוד עם הבנק האסייני להשקעות בתשתית, קרן דרך המשי החדשה (New Silk Road Fund) ו- New Development Bank (Alabdulla, 2019).

ככל שגוברת חשיבותו של אזור המפרץ עבור בייג'ינג, כך צפויים הסינים להדק את יחסיהם עם בחריין בשנים הקרובות. לבחריין יש פוטנציאל לשמש מוקד להתרחבות כלכלית במזרח התיכון, ובמיוחד עבור ערב הסעודית. ולבסוף, עמדת בייג'ינג בנושא יציבות פוליטית תואמת במידה רבה לזו של ממשלות בחריין וערב הסעודית. תמיכתה הרבה של סין בריבונות וביציבות הפוליטית של בחריין מעבירה מסר עקיף לאיראן, שלפיו סין אינה מעוניינת לראות חוסר יציבות באזור המפרץ הפרסי. נראה כי עמדה זו זוכה להערכה רבה הן בבחריין והן בערב הסעודית (Chaziza, 2020).

החזון הכלכלי של בחריין לשנת 2030 (BEV 2030)

בשנת 2008 שרטטה בחריין מפת דרכים לאומית עתידית לאסטרטגיה ממשלתית על יסוד שלושת העקרונות המנחים של קיימות, הוגנות ותחרותיות. התוכנית הלאומית של המדינה היא לטפח ולגוון את הכלכלה על ידי הגברת הצמיחה במגזר הפרטי והשקעות ממשלתיות בתשתיות, בדיור ברהשגה ובהון אנושי. בחריין רוצה למשוך השקעות זרות בחמישה תחומים: לוגיסטיקה, תעשיות קלות, שירותים פיננסיים, טכנולוגיה דיגיטלית ותיירות. המועצה לפיתוח כלכלי (EDC) מובילה רפורמה כלכלית ומוסדית מתואמת שנועדה להפוך את בחריין מחלוצה אזורית למתחרה עולמית. המטרה הסופית של התוכנית היא להבטיח שעד שנת 2030, ההכנסה

נמל בן סלמאן באמצע המפרץ, נוסף על מעגני מים עמוקים ונתיבי גישה שמאפשרים כניסה לאוניות המכולות הגדולות ביותר, וכן הקישור היבשתי הישיר אל פנים היבשת (לערב הסעודית ולקטר) שהוא מציע – כל אלה מקנים לו מעמד של מרכז הפצה אזורי חשוב (Khalifa", 2019 Bin Salman Port).

בחריין מקושרת גם לערב הסעודית, הכלכלה הגדולה במפרץ, דרך גשר המלך פהד בן 25 הקילומטרים, שמתנהלות בו עבודות הרחבה כדי לתת מענה לתנועה המוגברת. מאז 2014 מקשר גשר בן 45 קילומטרים בין בחריין לקטר – מדינה שמחזיקה במאגר הגז הטבעי השלישי בגודלו בעולם והיא יוצאנית הגז הטבעי הנוזלי (LNG) השנייה בגודלה בעולם (Countries with "largest natural gas reserves", 2019). הקישור ישלים כביש חוצה מפרץ אחד שיחבר את כלל שוקי המפרץ בערך של 1.1 טריליון דולר, ובחריין במרכזם. עד 2030 יכלול גשר זה גם מסילת רכבת משא שתגדיל את הקיבולת. זאת ועוד, בנמל התעופה הבינלאומי של בחריין נערכות עבודות על פי תוכנית הרחבה ומודרניזציה מקיפה, אשר צפויה לשפר את מיצובה של המדינה כיעד תיירותי וכמרכז לוגיסטי עד שנת 2020 (Bahrain Economic Development Board, 2019). לפיכך, בחריין יכולה להיחשב כמרכז תחבורה אזורי מצוין וכאתר הולם למרכזי אחסון והפצה (fulfillment centers) עבור חברות סיניות שיפעלו לאורך דרך המשי החדשה.

התלכדות האינטרסים יכולה לייצר בסיס לשיתוף פעולה ולאינטגרציה בין חזון 2030 של בחריין לבין פיתוח יוזמת החגורה והדרך, באמצעות קישור שני הפרויקטים הללו באופן שיגבש אסטרטגיית פיתוח מאוחדת בהתאם לאינטרסים של שתי המדינות. כפי שניסח זאת השגריר צ':

אני מאמין שמאחורי התמונה הגדולה, שיתוף הפעולה המקיף בין סין לבחריין צפוי לעמוד מול הזדמנות גדולה והיסטורית, במיוחד לאור השילוב והיישום של יוזמת החגורה והדרך עם החזון הכלכלי של בחריין לשנת 2030 (Ambassador Qi Zhenhong's Speech, 2016)

מסחר והשקעות

חלק מיחסי הידידות ושיתוף הפעולה של סין עם בחריין כוללים ניסיונות לצמצם ככל האפשר את החסמים בפני סחר חופשי, השקעות, שיתופי פעולה תעשייתיים ושירותים טכניים והנדסיים, על מנת לסייע בשילוב

ופתח ערוצי שיתוף פעולה חדשים בכמה מישורים (Olimat, 2016). הסכמים מרכזיים נחתמו בתחום החינוך, הבריאות, התרבות וההשקעות, והאיצו את היחסים ואת שיתוף הפעולה ביניהן (Toumi, 2013). נשיא סין שי ג'ינפינג אמר בשיחות עם המלך חמד כי בחריין היא שותפה חשובה של סין לשיתופי פעולה במזרח התיכון ובמפרץ, וכי "שתי המדינות צריכות להתחייב יחדיו לבניית יחסי ידידות ושיתוף פעולה בעלי יציבות לטווח ארוך" (Xi Jinping holds talks", 2013).

יחסי הידידות ושיתוף הפעולה בין שתי המדינות התהדקו עוד יותר במהלך השנים האחרונות, הודות לאקוסיסטם המתפתח במהירות בבחריין בזירת הסטארט-אפ ולנכונות של המדינה למלא תפקיד חיוני ביוזמת הדגל של סין. לדברי שגריר סין בבחריין אן וא'אר (An Wa'er), שתי המדינות הפכו לשותפות ידידות שיש ביניהן הבנה ואמון הדדיים, הפועלות בשיתוף פעולה שבו שני הצדדים זוכים, ולשותפות מכובדות הלומדות זו מזו כדי להפיק תועלת הדדית. הוא הוסיף כי חיזוק נוסף ליחסי הידידות ושיתוף הפעולה בין סין לבחריין לא רק יועיל לשני העמים אלא גם יקדם שיתוף פעולה אסטרטגי בין סין למדינות המפרץ, וכך יתרום לשלום אזורי, ליציבות ולשגשוג (Join hands to push China-Bahrain relations", 2018).

קישוריות

הקלת הקישוריות היא אחת הדרכים החשובות לשילוב חזון 2030 של בחריין ביוזמת החגורה והדרך, ובחריין תעשה בחוכמה אם תמטב את קישורי התשתית שלה בהתאמה לאלה של המדינות האחרות המשתתפות ביוזמה. הדבר יוביל את בייג'ינג ובחריין לתרום במשותף לפיתוח נתיבי תחבורה בינלאומיים ימיים ויבשתיים, וליצירת רשת תשתיות שתחבר בהדרגה את כל האזורים באסיה ובנקודות ספציפיות באסיה, באפריקה ובאירופה. בחריין סחרה בעבר בפנינים, בתמרים ובנחושת, ובמקביל ייבאה משי ובשמים מסין. במשך אלפי שנים היא הייתה תחנת סחר לאורך דרך המשי הישנה שחיברה את המפרץ לעולם, ועקבות ההיסטוריה של קשרי מסחר ותיקים אלה בין שתי המדינות נמצאות ברבים מהאתרים הארכיאולוגיים ברחבי בחריין (Aboukhsaiwan, 2017). מיקומה האסטרטגי של בחריין בלב המפרץ הופך את הגישה והכניסה לכל שוק במזרח התיכון (דרך היבשה, הים או האוויר) למהיר ומשתלם מבחינה כלכלית. נמל ח'ליפה בן סלמאן, המשמש מרכז השטעון (trans-shipment) הראשי במפרץ הצפוני, קידם את תפקידה של בחריין כספקית סחורות ראשית לערב הסעודית – השוק הגדול ביותר באזור. המיקום האסטרטגי של

המשותף של בחריין וסין (BCJIF), במטרה להקל את צמיחת הקשרים הכלכליים בין שתי המדינות, ו־18 גופי מסחר סיניים וביניהם בנק סין החלו לפעול בבחריין (Al-Masri & Curran, 2019).

באוקטובר 2019 השקיעה לראשונה קרן אל־ואחא (Al-Waha) הבחריינית בקרן הון סינית – MSA Capital. לפי אל־ואחא, קרנות סיניות בשווי 250 מיליון דולר ביצעו עשר השקעות בכל אזור המפרץ במהלך השנה האחרונה – מהלך שסייע לעסקאות בין יזמים סינים ובחריינים (2019, "Bahrain's Al Waha invests"). בנובמבר 2019 השיקו קרן MSA Capital הסינית ובנק אל־סלאם הבחרייני קרן הון סיכון בסך 50 מיליון דולר, תוך שימוש בבחריין כמוקד להשקעה במזרח התיכון בענפים כמו מסחר אלקטרוני וטכנולוגיה פיננסית. הקרן היא פרויקט ההון סיכון הראשון המשלב כסף סיני ומפרצי. הקרן מתכננת להתמקד גם בנתוני עתק (ביג דאטה), בינה מלאכותית, מחשוב ענן ומערכות לוגיסטיקה ורשתות (Barrington, 2019).

בנובמבר 2018, משלחת עסקית רמת דרג מבחריין בראשות מושל הבירה השיח' הישאם בן עבד אל־רחמן אל־ח'ליפה, שארגנה המועצה לפיתוח כלכלי של בחריין, ביקרה במרכזי המסחר המובילים בסין בערים כמו בייג'ינג, שנזן, חוביי, האנגג'ואו, ג'ג'יאנג ובמקומות נוספים. ביקורים רמי דרג אלה בסין הדגישו את ההתעניינות המתמשכת של בחריין בטיפוח קשרים כלכליים מעמיקים עם בייג'ינג, ואת רוח שיתוף הפעולה הגובר עם השנים. ביקורים כאלה מדגישים גם את השאיפה ההדדית להרחיב את שיתוף הפעולה בין שתי המדינות בכל הרמות, החל משירותים פיננסיים וכלה בטכנולוגיית מידע ותקשורת (ICT), תיירות, ייצור, תחבורה ולוגיסטיקה (Al-Mukharriq, 2018). ההסכמים ומזכרי ההבנות שנחתמו מהווים צעד חשוב לקראת חיזוק הקשרים הכלכליים בין סין לבחריין.

קשרי תרבות

יחסי הידידות ושיתוף הפעולה בין סין לבחריין, המאפשרים קשרי תרבות בין שתי המדינות לצד יוזמת דרך המשי החדשה, חיוניים גם לשילוב חזון 2030 של בחריין במסגרת היוזמה. חילופי תרבות ומחקר נרחבים נועדו להשיג תמיכה ציבורית בהעמקת שיתוף הפעולה בין שתי המדינות ובמישור הבינלאומי, והם כוללים מתן מלגות, קיום אירועי תרבות שנתיים, הגברת שיתוף הפעולה בתחומי מדע וטכנולוגיה והקמת מעבדות משותפות או מרכזי מחקר בינלאומיים לחילופי טכנולוגיה. התיירות הפכה להיבט חשוב בשותפות הידידותית לשיתוף פעולה בין סין לבחריין, ושתי המדינות פירטו

חזון 2030 של בחריין עם יוזמת החגורה והדרך. שתי המדינות צריכות לנקוט אמצעים כגון הרחבת אזורי סחר חופשי, שיפור מבני סחר, חיפוש אזורים פוטנציאליים חדשים למסחר ושיפור מאזן הסחר, ולהגות יוזמות חדשות לקידום צורות מסחר קונוונציונליות (Qian & Fulton, 2017).

היחסים הכלכליים קיבלו תאוצה לאחר ביקורו של המלך חמד בסין בשנת 2013. מאז השיקו שתי השותפות מספר רב של השקעות במסחר ובעסקי סחר. לדוגמה, בשנת 2019 בחריין משכה אליה השקעות מצד 134 חברות, בסכום כולל של 835 מיליון דולר (Sertin, 2020). על פי נתוני הארגון העוקב אחר ההשקעות העולמיות של סין (China Global Investment Tracker), היקף ההשקעות והבנייה של סין בבחריין בין השנים 2013 ל־2019 הסתכם ב־1.4 מיליארד דולר. מרבית ההשקעות הסיניות בבחריין הן בתחום שירותי התשתית (730 מיליון דולר) ונדל"ן (690 מיליון דולר) (China Global Investment Tracker, 2020). בחריין משכה גם כמה חברות סיניות גדולות להשקיע במדינה, וביניהן Huawei Technologies, CPIC Abahsain China Machinery China Engineering Corporation Fiberglass Company (CIMC) International Containers Company. למשל, בשנת 2009 Huawei העבירה את המטה שלה לבחריין, ועתה היא בונה ומקדמת את האקוסיסטם לרשת סלולרית דור 5 במדינה (Olimat, 2016).

על פי סטטיסטיקת המכס של סין (יצוא־יבוא), היקף הסחר בין סין לבחריין עלה ל־1.6 מיליארד דולר בשנת 2019, לעומת 1.3 מיליארד דולר בשנת 2018 (China Customs Statistics, 2020). למרות שבחריין מציעה פחות משאבים טבעיים בהשוואה למדינות מפרץ אחרות, היא מציעה לסין דרך גישה לשוקי צרכנים בלתי מנוצלים למטרות היצוא שלה, כמו גם אפשרויות השקעה משתלמות. מאז שבחריין החלה להציע סביבה עסקית נוחה במפרץ, חברות סיניות מובילות כמו Huawei החלו לפעול במדינה והן נהנות ממדיניות אטרקטיבית להשקעות זרות ישירות. נכון להיום רשומות בבחריין כ־600 חברות סיניות, וההשקעה הכוללת גדלה מ־50 מיליון דולר ל־400 מיליון דולר.

נוסף על כך, בחריין היא אחד ממרכזי השירות הפיננסי הגדולים במזרח התיכון, עם יותר מ־400 חברות לשירותים פיננסיים בפיקוח הדוק (well-regulated) ומוסדות פיננסיים רבים שמחזיקים שם מטה אזורי. למשקיעים יש הזדמנויות רבות במערכת העסקית הגדולה והבשלה של בחריין, הזוכה לגיבוי נרחב של המנגנון הגלובלי והשקוף ומערכת הרגולציה החזקה שלה (Han, 2018). בשנת 2010 הוקם פורום ההשקעות

קונפוציוס ו-149 כיתות קונפוציוס בבתי ספר יסודיים ותיכונים (Huang, 2018). במזרח התיכון יש 18 מכוני קונפוציוס ושלוש כיתות קונפוציוס, ביניהם אחת בבחריין ("Confucius Institute/Classroom"). באפריל 2014 הקימה סין את מכון קונפוציוס באוניברסיטת בחריין בשיתוף אוניברסיטת שנגחאי, שמטרתו קידום השפה והתרבות הסינית בבחריין וקידום ההיכרות עם סין העכשווית ("Confucius Institute").

בתחום החינוך מציעה תוכנית המלגות הממשלתיות של סין (בבחריין) מדי שנה חמש מלגות מלאות לסטודנטים מבחריין המבקשים ללמוד בסין. התוכנית נוסדה על ידי משרד החינוך הסיני ושמה לה למטרה להעמיק את ההיכרות ההדדית בין שתי המדינות (2019, "Chinese Government Scholarship"). על פי השגרירות הסינית בבחריין, עשרות סטודנטים בחריינים למדו באוניברסיטאות שונות ברחבי סין בעשור האחרון. ההתמקדות המרובה בתיירות, בתרבות ובחינוך נועדה להדק את קשרי הידידות ושיתוף הפעולה בין שתי המדינות (Rakhmat, 2014).

יחסי סין־בחריין וההשפעה על הדומיננטיות האמריקאית

מאז המאה ה-19 המפרץ הפרסי הוא אחד האזורים החשובים ביותר מבחינה אסטרטגית בתחרות העולמית על כוח, וזאת משתי סיבות: בזכות היכולת של המעצמות הימיות למנוע מהמעצמות היבשתיות של אירופה־אסיה גישה לנמלים במפרץ (ובהמשך שליטה על משאבי הנפט), ובזכות משאבי האנרגיה העצומים. הסדר הבינלאומי החד־קוטבי שנוצר לאחר סיום המלחמה הקרה עיצב מהיסוד את השליטה האמריקאית במפרץ. ארצות הברית ביססה ארכיטקטורת ביטחון אזורית ששמרה על הסטטוס קוו המועדף עליה, ומעצמות זרות אחרות יכלו רק לפעול במסגרת זו או לאתגר אותה (Fulton, 2019b). ההגמוניה האמריקאית במזרח התיכון התבטאה לאורך השנים ביכולתה של ארצות הברית לשנות או ליצור משברים גיאופוליטיים גדולים, לעצב את התנהגותן של מדינות אזוריות, ובמידת הצורך לשנות את מאזן הכוחות המקומי בין הממשלות והחברות המקומיות (Yom, 2020).

בשני העשורים האחרונים נצפו שינויים מהותיים בכלכלה העולמית ובמגמות הגיאופוליטיות, בעקבות עלייתה של סין על הבמה האזורית והכלל־עולמית. התפתחויות אלה יוצרות הזדמנויות חדשות עבור מדינות המפרץ, ובחריין ביניהן, המבקשות לגוון או לבנות מחדש את כלכלתן ולהרחיב את המסחר, ותרות אחר הזדמנויות השקעה בשוקים מתפתחים. מדינות המפרץ רוצות גם

את כוונתן להרחיב את שיתוף הפעולה בתחום זה בשנים הקרובות. הקשרים של סין עם מדינות המפרץ התחזקו הודות להכנסת קווי תעופה נוספים וישירים, לאור הצמיחה הרבה של הכלכלה הסינית והמשך הגידול בהכנסה הפנויה של התיירים הסינים. על פי נתוני חברת Colliers International שפורסמו ערב כנס התיירות הערבית (ATM) בשנת 2019, מספר התיירים הסינים המטיילים במדינות המפרץ צפוי לגדול ב־81 אחוזים, מ־1.6 מיליון בשנת 2018 ל־2.9 מיליון בשנת 2022. נכון להיום, מדינות המפרץ מושכות אליהן אחוז אחד בלבד מסך שוק התיירות היוצאת של סין, אך בשנים הקרובות צפויה מגמה חיובית, עם תחזיות של עד 400 מיליון תיירים בשנת 2030 (Bridge, 2018).

שיעור התיירים הסינים שמגיעים לבחריין מתוך כלל התיירים המגיעים למדינות המפרץ עלה משנת 2012 (0.3 אחוז) לשנת 2016 (0.4 אחוז), ושיעור הצמיחה השנתית החזויה לביקורי תיירים סינים בבחריין הוא שבעה אחוזים. בהתחשב בשאיפתה של ממשלת בחריין ליישם את החזון הכלכלי שלה לשנת 2030, מגמה זו צפויה להימשך ככל שעוד ועוד מטיילים סינים יבקשו להגיע לערים ולתרבויות חדשות ולא מוכרות. הפתיחה של אטרקציות פנאי ובידור והזדמנויות עסקיות חדשות, לצד ההקלה במגבלות הוויזה למטיילים סינים לבחריין, יתרמו למגמה זו ("Arabian Travel Market Series", 2018).

שיתוף הפעולה התרבותי הפך להיבט חשוב נוסף ביחסי סין־בחריין, ושתי המדינות ציינו את כוונתן להרחיב את שיתוף הפעולה בתחום זה בשנים הקרובות. באמצע שנת 2013 התקיימה בבחריין תערוכת ציור וקליגרפיה סינית בחסות המרכז לתקשורת תרבות בינלאומית בסין, שכללה מעל 70 עבודות של יותר מ־30 אמנים סינים עכשוויים ידועים. בחריין השתתפה גם בפסטיבל אומנויות ערביות שנערך בסין בשנת 2014, שהיה אירוע מכונן לקידום ההבנה בין העם הסיני לעם הערבי (Bahrain "Takes Part in Arab Arts Festival", 2014). בשנת 2016 חתמו סין ובחריין על מזכר הבנות להקמת מרכז תרבות סיני, וכעבור שנתיים נחתמו ביניהן שלושה מזכרי הבנות נוספים ("Bahrain signs three more MoUs", 2018). בשנת 2018 השתתפה בחריין גם בפסטיבל האומנויות הערביות הרביעי, שהתקיים בצ'נגדו והציג את ההישגים האחרונים של חילופי התרבויות ושיתופי הפעולה בין שתי המדינות, במסגרת יוזמת החגורה והדרך (Gen, 2018).

שיתוף פעולה לשוני הוא היבט חשוב נוסף ביחסי הידידות ושיתוף הפעולה בין סין לבחריין. ב־54 מדינות המעורבות ביוזמת החגורה והדרך נכללים 153 מכוני

הקואליציה העולמית למלחמה בדאע"ש. כוחות בחריין תמכו בכוח הסיוע הביטחוני הבינלאומי שהוצב באפגניסטן באמצעות מתן ביטחון היקפי בבסיס צבאי. בחריין קיבלה מעמד מועדף ברכישת נשק מארצות הברית מאז 1987, והייתה המדינה הערבית הראשונה שהובילה כוח משימה משותף של הקואליציה לביצוע פטרולים במפרץ. היא אף סיפקה תמיכה לכוחות הקואליציה שלחמו בפיראטיות, באמצעות ספינת הדגל שלה. ב־2002 העניקה ארצות הברית לבחריין מעמד של "בעלת ברית מרכזית מחוץ לנאט"ו", שזיכה אותה באפשרות לרכוש נשק אמריקאי מסוים, לקבל עודפי ציוד הגנה ולקחת חלק בשיתוף פעולה מחקרי ביטחוני ("U.S. Relations with Bahrain"). שתי המדינות האריכו את הסכם שיתוף הפעולה הביטחוני ביניהן לתקופה בלתי מוגדרת במהלך ביקורו של מלך בחריין בווינגטון בנובמבר 2017.

מדינות המפרץ וביניהן בחריין החלו לחפש דרכים להשקיע בקשרים הדוקים יותר עם סין ועם מעצמות אחרות, כדי לחזק את מעמדם במאזן כוחות גיאופוליטי שהולך ומתערער. חלק ממדינות המפרץ נחושות לשמור על הברית האסטרטגית שלהן עם ארצות הברית.

במסגרת יחסיה עם ארצות הברית, בחריין התייחסה מאז ומתמיד לרכישות הביטחוניות שלה מארצות הברית (ובמידה פחותה גם ממדינות מערביות אחרות) כאל סוג של ביטוח. אין זה מפתיע שכ־85 אחוזים מהנשק שלה מקורם בארצות הברית. בעקבות התסיסה של 2011 בתקופת ממשל אובמה, ארצות הברית עיכבה כמה רכישות נשק של בחריין (על רקע פגיעה בזכויות אדם במדינה), וב־2016 גינתה בפומבי את המשטר. בשנת 2017, ממשל טראמפ השמיט את העיקרון של שמירה על זכויות האדם מתנאי מכירת נשק, אם כי הותיר מגבלות מסוימות על כלי נשק המשמשים לשליטה בהמון.

בהתחשב בכך שרכש ביטחוני הוא מרכיב קריטי באסטרטגיית ההישרדות של בחריין, היא צפויה להגיב באימים או להטיל מגבלות על מכירת נשק מערבי או על רכישת נשק מספקיות אחרות, ובמיוחד מרוסיה וסין. לדוגמה, כאשר הקונגרס הקפיא מכירת נשק קל לבחריין בשנת 2011, המדינה רכשה אותו ממקום אחר. עם זאת, לבחריין אין תחליף למטריית הביטחון שארצות הברית מספקת לה: לא סין ולא רוסיה מראות בשלב זה נכונות או יכולת לקבל על עצמן את התפקיד (Vittori, 2019). בשנים האחרונות התרחבו היחסים הכלכליים בין ארצות הברית לבחריין, למרות שווינגטון כמעט אינה

לקדם את יוזמת החגורה והדרך, ולשלב אותה בתוכניות הפיתוח הלאומיות ובאתגרים הכלכליים שלהן. מגמה זו הולכת וגוברת בקרב מדינות המפרץ, אשר מעוניינות ליהנות מהתנאים העסקיים הנוחים שמציעה סין, מהמומחיות שלה ומהניסיון שצברה בזכות התפתחותה הכלכלית המהירה (Chaziza, 2019).

הירידה היחסית בהגמוניה ובכוח של ארצות הברית במפרץ הפרסי ועלייתה של סין המתחזקת ומחפשת תפקיד משמעותי באזור עשויות להשפיע על יציבות מאזן הכוחות (Layne, 2018). בהקשר זה, מדינות המפרץ וביניהן בחריין החלו לחפש דרכים להשקיע בקשרים הדוקים יותר עם סין ועם מעצמות אחרות, כדי לחזק את מעמדם במאזן כוחות גיאופוליטי שהולך ומתערער. חלק ממדינות המפרץ נחושות לשמור על הברית האסטרטגית שלהן עם ארצות הברית, אך גם מבקשות לגדר את עצמן מפני האימים הנובעים ממשברים אזוריים או מתחרות בין מעצמות, כדי להבטיח את ביטחונן (Henderson, 2014).

סין מכירה בכך שמדינות רבות במפרץ, כולל בחריין, מרחיקות עצמן מבחינה מדינית מארצות הברית. מיסוד יחסים אסטרטגיים עם סין (מעבר משותפות רגילה לשותפות אסטרטגית מקיפה), שהיא מעצמה כלכלית נטולת היסטוריה של תוקפנות במפרץ ואחת מהחברות הקבועות במועצת הביטחון של האו"ם, מציע למדינות המפרץ קלף מיקוח מול ארצות הברית (Chaziza, 2019). סין הגדילה באופן ניכר את טביעת הרגל הכלכלית והמדינית שלה, ובמידה מסוימת גם הביטחונית, והפכה לשותפת הסחר ולמשקיעה הזרה הגדולה ביותר עבור מדינות מפרץ רבות. למרות שהיא עדיין חדשה יחסית באזור וזהירה ביותר בגישה לאתגרים המדיניים והביטחוניים המקומיים, נוכחותה הכלכלית הגוברת דוחפת אותה להגביר את מעורבותה במפרץ הפרסי (Fulton, 2019a). מצב זה עשוי בתורו לגרום את סין למעורבות נרחבת יותר באזור, בדרכים שישפיעו באופן משמעותי על האינטרסים האמריקאיים. למדינות רבות במפרץ, כולל בחריין, קשרי הגנה ממושכים וברית הדוקה עם ארצות הברית. עם זאת, חלק מבעלות הברית הללו, ובעיקר איחוד האמירויות וערב הסעודית, חתמו עם סין על הסכמי שותפות אסטרטגית מקיפה.

ואכן, קשרי ארצות הברית ובחריין העמיקו בארבעת העשורים האחרונים, ככל שיציבותו של אזור המפרץ התערערה עד מאוד. בחריין ממלאת תפקיד מפתח בארכיטקטורת הביטחון האזורי, והיא שותפה חיונית לארצות הברית ביוזמות ביטחוניות. בחריין מארחת את הצי החמישי של חיל הים האמריקאי ומשתתפת בקואליציות צבאיות שמובילה ארצות הברית, כולל

הציבור המותש; המשבר הפיננסי של 2008; והבחירה בברק אובמה ובדונלד טראמפ לנשיאות – שכל אחד מהם בדרכו מתנגד למעורבות רבה במזרח התיכון. כל אלה יצרו בקרב מדינות האזור רתיעה מפני הישענות בלעדית על ארצות הברית. עלייתה של סין והגברת ההתערבות מצד מדינות במזרח התיכון אתגרו עוד יותר את הדומיננטיות האמריקאית. בה בעת סין הגבירה במידה ניכרת את מעורבותה הכלכלית והדיפלומטית, הגדירה את המזרח התיכון "שותף מרכזי" ביוזמת דרך המשי שלה ובנתה נוכחות פיזית בפקיסטן ובג'יבוטי (Chaziza, 2016; 2018).

לסין יש עדיין מוטיבציה מוגבלת בלבד לאתגר את ארכיטקטורת הביטחון שמובילה ארצות הברית במזרח התיכון, או למלא תפקיד משמעותי בפוליטיקה האזורית (Lons, 2019). ואולם, לאור התפיסה של מדינות המפרץ באשר לצמצום נוכחותה של ארצות הברית באזור, וככל שהארכיטקטורה של יוזמת דרך המשי החדשה מתקדמת, יקשה על סין להישאר מסויגת. הפרויקטים של סין בתחום התשתית משלימים תוכניות פיתוח מקומיות בכל האזור, לרבות השקעות, מסחר וסיוע בהיקפים גדולים, ובה בעת המערב חש עייפות מהמזרח התיכון. אין ספק שסין אינה "טרמפיסטית" במזרח התיכון, אלא תורמת לפיתוחו וליציבותו (Fulton, 2019a).

כמעצמה עולה, סין פועלת מול מדינות המפרץ בדרכים ניסיוניות וראשוניות, נטולות אסטרטגיה ברורה. בייג'ינג שואפת להרחיב את הפופולריות המקומית שלה במקום לקדם יריבות גיאופוליטית עם ארצות הברית במזרח התיכון. היא עושה זאת באמצעות שמירה על יחסים יציבים עם מעצמות והרחבת האינטרסים המסחריים שלה ברחבי האזור. סין נמנעת אפוא מתחרות ישירה על שליטה עם מעצמות מבוססות, ואינה מקימה בסיסים צבאיים באזורי סכסוך. היא גם לא מנסה לבסס לעצמה מרחב השפעה באזור. בשלב זה וושינגטון היא עדיין השחקנית החיונית במזרח התיכון, וממשל טראמפ הזהיר את שותפתיו במזרח התיכון מפני ההשלכות של העמקת הקשרים עם סין (Calabrese, 2019).

לנוכח המדיניות הבלתי עקבית מצד ארצות הברית וצפי לעתיד שבו לסין יש יותר כוח והשפעה, בחריין ורבות ממדינות המפרץ תופסות את סין כאמצעי שימושי לאסטרטגיית הגיוון שלהן, לא רק מבחינה כלכלית אלא גם מבחינה מדינית, בשעה שנראה כי ארצות הברית מצמצמת את נוכחותה באזור. יוזמת החגורה והדרך נותנת מענה לבעיות פיתוח מקומי, ובמקביל מאותתת על כוונתה של סין להשקיע יותר באזור.

ואולם, בחריין ומדינות מפרץ נוספות מודעות למגבלותיה של סין בהענקת ביטחון, ולכן מנהלות

קונה נפט מבחריין. היבוא האמריקאי מהממלכה כולל דשנים, אלומיניום, טקסטיל, ביגוד וכימיקלים אורגניים. למעלה ממאתיים חברות אמריקאיות פועלות במדינה, וחברת אמזון אמורה לפתוח שם את המטה האזורי הראשון שלה. על פי נתוני לשכת מפקד האוכלוסין של ארצות הברית, היקף הסחר האמריקאי של מוצרים ושירותים עם בחריין הסתכם בשנת 2019 בכ-2.4 מיליארד דולר: היקף היצוא היה 1.4 מיליארד דולר והיבוא היה מיליארד דולר. הגירעון המסחרי של ארצות הברית מול בחריין בסחורות ושירותים עמד ב-2019 על 363 מיליון דולר (Foreign Trade: Trade in goods "with Bahrain").

כלכלת בחריין הושפעה מסדרת מחאות נגד השלטון, בהובלת האופוזיציה הנשלטת על ידי השיעים (עם כמה גורמי מיעוט סונים) בין השנים 2011 ל-2014, ומירידה במחירי הנפט. יצוא הפחמימנים מהווה עדיין כ-80 אחוזים מהכנסות הממשלה, ובעיקר יצוא נפט (300 אלף חביות ביום) משדה הנפט אבו סעפה שבחריין חולקת במשותף עם ערב הסעודית. הירידה במחירי הנפט מהרמות של 2014 גרמה לבחריין לקצץ בסובסידיות לחלק מהדלקים ומוצרי המזון. הקשיים הפיננסיים תרמו גם לאי-העמידה בהבטחות הממשלתיות לספק דיור לבעלי הכנסה נמוכה (Katzman, 2020). לבחריין יש פחות עתודות נפט וגז בהשוואה לרוב שכנותיה במפרץ, ולכן היא מעוניינת לגוון את הכלכלה שלה ולמשוך השקעות זרות, במקום להתבסס בעיקר על פחמימנים. זו הסיבה העיקרית ליחסי הידידות ושיתוף הפעולה של בחריין עם סין.

שאלה מכרעת היא עד כמה היחסים המדיניים והכלכליים בין סין למדינות המפרץ בכלל ועם בחריין בפרט יכולים להיות קרובים, בשעה שכל אחת ממדינות המפרץ מצויה בברית אסטרטגית עם ארצות הברית. המטרייה הביטחונית שמספקת ארצות הברית עזרה לסין לבסס עצמה ככוח כלכלי ומדיני מרכזי באזור. סין בנתה את נוכחותה באמצעות גידור אסטרטגי – היא הגבירה בהתמדה את מעורבותה הכלכלית באזור המפרץ, ביססה קשרים עם כל המדינות שם, הקפידה לא להרחיק אף אחת מהן ונמנעה ממדיניות שתאתגר את האינטרסים של ארצות הברית באזור. גישה זו הביאה לתפיסה רווחת שבייג'ינג היא אופורטוניסטית המנצלת את מטריית הביטחון האמריקאית כדי להתמקד בפרויקטים המסחריים שלה עצמה, מבלי לספק בסיס יציב לשמירה על הביטחון והיציבות במפרץ.

בעשור האחרון נשחקה ההגמוניה האמריקאית בהדרגה עקב שילוב של גורמים: הכישלון של ארצות הברית בעיראק והתמשכות שהותה יתר על המידה,

מנוצלים לצורכי יצוא ולהזדמנויות השקעה משתלמות. בחריין יכולה לשמש גם מרכז אזורי להתרחבות כלכלית במזרח התיכון, ומרכז לוגיסטי לזרימת הסחורות הגוברת בין מדינות המפרץ לסין.

ככל שחשיבותו של אזור המפרץ הפרסי עולה עבור אסטרטגיית דרך המשי החדשה של סין, כך סין צפויה לחזק את קשרי הידידות ושיתוף הפעולה עם בחריין ועם ממשלות מקומיות אחרות בשנים הקרובות.

בהתאם לכך, יחסי הידידות ושיתוף הפעולה של סין עם בחריין מבוססים על אינטרסים מסחריים משלימים משותפים או הדדיים (שילוב יוזמת החגורה והדרך עם החזון הכלכלי של בחריין לשנת 2030) ועל מיקומה הגיאוגרפי האסטרטגי של בחריין. יחסי הידידות ושיתוף הפעולה של סין עם בחריין כוללים ארבעה תחומים עיקריים של שיתוף פעולה במסגרת יוזמת החגורה והדרך: תיאום מדיניות, קישוריות, סחר והשקעות וקשרי תרבות. חזון 2030 של בחריין ויוזמת החגורה והדרך של סין מתכנסים לנתיב משותף של פיתוח כלכלי, והסינרגיה האסטרטגית שלהם תביא עימה הזדמנויות חדשות לשני הצדדים.

ואולם, אין להסיק מכך שבחריין מתחייבת באופן בלעדי לסין, או שחברות סיניות ישפכו משאבים ללא הבחנה על יוזמת החגורה והדרך בבחריין, כדי להבטיח את יישומה המלא. לפיכך יש צורך בגישה גיאופוליטית לניתוח המהירות וההיקף שבהם תיושם היוזמה, ואת השפעתה המדינית על מדינות המפרץ הפרסי שייטלו בה חלק.

הצהרות ופרשנויות בסין ובבחריין מציינות תמונה זוהרת של יוזמת החגורה והדרך בבחריין. היוזמה תעזור למדבר לפרוח באופן מעשי ומטפורי כאשר הסחר, ההשקעות וקרנות ההון יזרמו לבחריין כדי לטפח ולגוון את כלכלתה, על ידי שיפור הצמיחה במגזר הפרטי וההשקעה הממשלתית בתשתיות. השינוי אכן מתרחש, אך נותר עדיין לראות אם סביבת החגורה והדרך תתממש במלואה, לאור האתגרים המדיניים והכלכליים של המפרץ הפרסי.

יוזמת החגורה והדרך תוכננה במיוחד לאור ההיקף והמורכבות של מגה-פרויקטים רבים שהוצעו. בין אלה נכללת הפיכתה של בחריין למרכז תחבורה אזורי, המציבה אתגרים אדירים בתכנון, בבנייה ובמימון. בשל כך סביר להניח שקלושים הסיכויים לקדם במהירות מגה-פרויקטים, אם בכלל. יתרה מכך, לא ברור אם פרויקטים ספציפיים ישמרו בפועל על כדאיות כלכלית.

בזהירות את מערכת היחסים שלהן עם ארצות הברית (Al-Tamimi, 2019). בשלב זה קשה לקבוע אם בסך הכול מדובר באסטרטגיית גידור שנועדה לגוון את השותפויות שלהן עם מעצמות חוץ-אזוריות, או אם הקשר עם סין מסמל את תחילתה של היערכות מחודשת, שתתפרס על פני המזרח התיכון עד מזרח אסיה. עם זאת ברור שסין תהיה שותפה מעורבת, עם עמדה מנוסחת בבירור לבניית נוכחות בולטת יותר באזור.

השותפות בין בחריין לסין עתידה להמשיך לצמוח חרף מגבלותיה, במיוחד בתחום הביטחוני, הכלכלי והגיאופוליטי. בייג'ינג מבינה כי למרות שבחריין מעוניינת לשמור על יחסים קרובים עימה, היא לא תסכן את קשריה הוותיקים עם ארצות הברית – בעלת בריתה הקרובה ביותר שמספקת לה הגנה בפועל. אותה דילמה מיוחסת גם לרצון האמריקאי לצמצום ההתחייבויות במזרח התיכון. ביריבות העולמית עם סין, וושינגטון אינה יכולה להרשות לעצמה ליצור ואקום מהסוג שסין לא תוכל או לא תהיה מוכנה למלא בטווח הקצר. זהו מצב ומערך קשרים המחייב ניהול זהיר של כל הצדדים.

סיכום

סין אינה מעוניינת לאתגר ישירות את הנוכחות הצבאית האמריקאית במזרח התיכון, אולם בכוונתה לחזק את האינטרסים הכלכליים שלה ולהגן על נכסיה באזור, ולכן סביר להניח שתרחיב את השקעותיה באזור. אין ספק שבייג'ינג היא מעצמה עולה במפרץ הפרסי, אך אין זה אומר שהיא תחליף את הדומיננטיות של וושינגטון ותמלא את התפקיד של ספקית רשת הביטחון עבור מדינות המפרץ. לסין חסרה היכולת להיות זו שמעניקה את הביטחון במפרץ הפרסי או לאתגר את ארצות הברית. בכל זאת, סין מפעילה כוח הולך וגובר במזרח התיכון, ובעיקר במפרץ הפרסי. גם אם ארצות הברית היא עדיין מעצמת העל היחידה שיכולה לספק מטרייה ביטחונית למפרץ הפרסי, מאזן הכוחות העולמי השתנה, הן בשל נוכחותה הגוברת של סין והן בשל האינטרס האסטרטגי הגובר של ארצות הברית באזור הפסיפיק, שהביא לירידה במעורבותה במפרץ הפרסי. מבחינה זו, יוזמת החגורה והדרך לא רק מקדמת סחר וקישוריות בהיקף כלל-עולמי, אלא גם יוצרת מערכת גיאופוליטית שאינה בשליטת וושינגטון.

ככל שחשיבותו של אזור המפרץ הפרסי עולה עבור אסטרטגיית דרך המשי החדשה של סין, כך סין צפויה לחזק את קשרי הידידות ושיתוף הפעולה עם בחריין ועם ממשלות מקומיות אחרות בשנים הקרובות. אף על פי שלבחריין יש פחות משאבי טבע בהשוואה למדינות מפרץ אחרות, היא מציעה לסין דרכי גישה לשוקי צרכנים בלתי

Bahrain signs three more MoUs in Hangzhou, China. (2018, November 20). Bahrain News Agency. <https://tinyurl.com/yyjjevpw>

Bahrain strengthens economic ties with China, signs 8 landmark MoUs. (2018, November 19). *Asharq al-Awsat*. <https://bit.ly/2ZLeg5u>

Bahrain takes part in Arab arts festival in China. (2014, September 13). *Arab Today*. <https://www.arabtoday.net/en/75/bahrain-takes-part-in-arab-arts-festival-in-china>

Barrington, L. (2019, November 20). China-Bahrain venture fund targets Middle East tech market. *Reuters*. <https://reut.rs/2RyPAZB>

Bridge, S. (2018, December 19). Gulf forecast to see 81% rise in Chinese tourists by 2022. *Arabian Business*. <https://bit.ly/2RCCr6w>

Business friendly: Investing in Bahrain. (2019). Bahrain Economic Development Board. <https://bit.ly/3cpQ3H6>

Cafiero, G., & Wagner, D. (2017, May 24). What the Gulf states think of "One Belt, One Road." *The Diplomat*. <https://bit.ly/35NjKjU>

Calabrese, J. (2019, July 30). The Huawei wars and the 5G revolution in the Gulf. *Middle East Institute*. <https://www.mei.edu/publications/huawei-wars-and-5g-revolution-gulf>

Changing times calls for new GCC relations with China, Russia. (2019). Oxford Business Group. <https://bit.ly/3kBFm73>

Chaziza, M. (2016). China-Pakistan relationship: A game-changer for the Middle East. *Contemporary Review of the Middle East*, 3(2), 1-15.

Chaziza, M. (2018). China's military base in Djibouti. *Mideast Security and Policy Studies*, 153. Begin-Sadat Center for Strategic Studies Bar-Ilan University.

Chaziza, M. (2019). *China and the Persian Gulf: The new Silk Road strategy and emerging partnerships*. Sussex Academic Press

Chaziza, M. (2020). *China's Middle East diplomacy: The Belt and Road strategic partnership*. Sussex Academic Press.

China, Bahrain ink MOU to promote Belt and Road Initiative. (2018, July 10). *Xinhua*. http://www.xinhuanet.com/english/2018-07/10/c_137312832.htm

China Customs Statistics: Imports and exports by country/region. (2020). Hong Kong Trade Development Council. <https://bit.ly/3cgs9xs>

China Global Investment Tracker. (2020). Chinese investments & contracts in Bahrain (2005-2020). American Enterprise Institute. <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/>

Chinese government scholarship open for application. (2019, January 16). Embassy of the People's Republic of China in the Kingdom of Bahrain. <http://bh.china-embassy.org/eng/xwdt/t1528121.htm>

Confucius Institute. University of Bahrain. <https://bit.ly/2FQbpBn>

Confucius Institute/Classroom. http://english.hanban.org/node_10971.htm

כמו כן, עדיין לא ברור אם לחברות הסיניות יש רצון ויכולת להשקיע, או אם לסין תהיה יכולת או מוכנות להלוות את הסכומים העצומים שציטטו הכותרות, בהתחשב בנסיבות הנוכחיות ובחלק מהבעיות שצצו לאורך היוזמה. זאת ועוד, בעוד המסחר בין מדינות המפרץ לבין סין התרחב במידה רבה מאוד, הסחר עם בחריין נותר עדיין צנוע יחסית, ומצב זה לא צפוי להשתנות באופן דרמטי או להגיע לרמה של מדינות אחרות באזור בשנים הקרובות. ההשקעות הסיניות בבחריין נמצאות בשלב ראשוני, וקשה להעריך מה ייושם ומה לא.

ד"ר מרדכי חזיה הוא בעל תואר דוקטור מאוניברסיטת בר-אילן ומרצה בכיר בחוג לפוליטיקה וממשל ובחוג ללימודים רב-תחומיים במדעי החברה במכללה האקדמית אשקלון. ספרו *China and the Persian Gulf: The New Silk Road* פורסם בשנת 2019, וספרו השני *Strategy and Emerging Partnerships China's Middle East Diplomacy* פורסם בשנת 2020. תחומי המחקר שלו מתמקדים במדיניות החוץ של סין במזרח התיכון ובצפון אפריקה (MENA), ומדיניות האי-התערבות של סין במלחמות אזרחים במדינות.

מקורות

Aboukhsaiwan, O. (2017, February 22). China in Bahrain: building shared interests. *Wamda*. <https://bit.ly/2RwLPUt>

Alabdulla, A. (2019, September 29). Celebrating 30 years of China-Bahrain bilateral ties. *Global Times*. <https://www.globaltimes.cn/content/1165859.shtml>

Al-Masri, A., & Curran, K. (Eds.) (2019). Smart technologies and innovation for a sustainable future: *Proceedings of the 1st American University in the Emirates International Research Conference—Dubai, UAE 2017*. Springer, 2019.

Al-Mukharriq, J. (2018a, November 12). A high-level Bahraini delegation is visiting China to further strengthen trade and economic ties. *StartUp Bahrain*. <https://bit.ly/2FWGIKO>

Al-Mukharriq, J. (2018b, November 18). Bahraini delegation inks 8 deals during Shenzhen visit. *StartUp Bahrain*. <https://bit.ly/3hFZlzs>

Al-Tamimi, N. (2019). The GCC's China policy: Hedging against uncertainty. In C. Lons (Ed.), *China's great game in the Middle East*. The European Council on Foreign Relations (ECFR). https://www.ecfr.eu/page/-/china_great_game_middle_east.pdf

Arabian Travel Market Series: GCC Source Market: China. (2018, January). Research Paper. Colliers International. <https://bit.ly/3koB6aW>

Bahrain's Al Waha invests in China's \$250 million MSA capital fund. (2019, October 17). CPI Financial. <https://bit.ly/3kn9oeL>

- Countries with largest natural gas reserves in the Middle East. (2019, November 29). NS Energy. <https://www.nsenerybusiness.com/features/largest-natural-gas-reserves-middle-east/>
- Cui, S. (2015). Sino-Gulf relations: From energy to strategic partners. Jewish Policy Center. <https://www.jewishpolicycenter.org/2015/08/31/china-gulf-relations/>
- Doing Business 2020: Comparing business regulation in 190 economies.* (2020) World Bank Group. P. 4. <https://bit.ly/2EpOcfG>
- Foot, R. (2006). Chinese strategies in a US-hegemonic global order: Accommodating and hedging. *International Affairs*, 82(1), 77-94.
- Foreign Trade: Trade in goods with Bahrain. 2019: U.S. trade in goods with Bahrain. United States Census Bureau. <https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5250.html>
- Fulton, J. (2019a). Friends with benefits: China's partnership diplomacy in the Gulf. In *POMEPS Studies 34: Shifting Global Politics and the Middle East*. <https://pomeps.org/friends-with-benefits-chinas-partnership-diplomacy-in-the-gulf>
- Fulton, J. (2019b). China's challenge to US dominance in the Middle East. In C. Lons (Ed.), *China's great game in the Middle East*. European Council on Foreign Relations (ECFR). https://www.ecfr.eu/page/-/china_great_game_middle_east.pdf
- Gen, L. (2018, July 16). 4th Arabic arts festival opens in city. Go Chengdu. <https://bit.ly/2EktRRX>
- Goh, E. (2005). *Meeting the China challenge: The United States in Southeast Asian regional security strategies*. East-West Center.
- Han L. (2018, May 30). Bahraini business environment gives it edge. *China Daily*, http://www.chinadaily.com.cn/cndy/2018-05/30/content_36295733.htm
- Henderson, S. (2014). Understanding the Gulf States. The Washington Institute for Near East Policy, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/understanding-the-gulf-states>
- Hoh, A. (2019). China's Belt and Road Initiative in Central Asia and the Middle East. *Digest of Middle East Studies*, 28(2), 241-276.
- Huang Z. (2018, December 5). 10 new Confucius Institutes lift global total to 548, boosting ties. *China Daily*. <https://bit.ly/3mN3BRR>
- Join hands to push China-Bahrain relations. (2018, May 9). Embassy of the People's Republic of China in the Kingdom of Bahrain. <http://bh.china-embassy.org/eng/xwtdt/t1558049.htm>
- Katzman, K. (2020). Bahrain: Unrest, security, and U.S. policy. Congressional Research Service. <https://fas.org/sgp/crs/mideast/95-1013.pdf>
- Khalifa Bin Salman Port (2019). Ministry of Transportation and Telecommunications Kingdom of Bahrain. <http://www.transportation.gov.bh/content/khalifa-bin-salman-port>
- Our Vision: The economic vision for Bahrain 2030. Bahrain. bh website <https://tinyurl.com/yx9aet73>
- Layne, C. (2018). The US-Chinese power shift and the end of the Pax Americana. *International Affairs*, 94(1), 89-111.
- Lons, C. (2019). China's evolving role in the Middle East. In C. Lons (Ed.). *China's great game in the Middle East*. The European Council on Foreign Relations (ECFR). https://www.ecfr.eu/page/-/china_great_game_middle_east.pdf
- Min, Y. (2015). China and competing cooperation in Asia-Pacific: TPP, RCEP, and the New Silk Road. *Asian Security*, 11(3), 206-224.
- Olimat, M. O. (2016). *China and the Gulf Cooperation Council countries: Strategic partnership in a changing world*. Lexington Books.
- Qian, X., & Fulton, J. (2017). China-Gulf economic relationship under the "Belt and Road" initiative. *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, 11(3), 12-21.
- Quan, L., & Min, Y. (2019). China's emerging partnership network: What, who, where, when and why. *International Trade, Politics and Development*, 3(2), 66-81.
- Quick guide to China's diplomatic levels. (2016, January 20). *South China Morning Post*. <https://bit.ly/35Puxdw>
- Rakhmat, M. Z. (2014, May 22). China and Bahrain: Undocumented Growing Relations. *Fair Observer*, <https://tinyurl.com/y2s2dzkl>
- Reardon-Anderson, J. (Ed.) (2018). *The red star and the crescent: China and the Middle East*. Oxford University Press.
- Rolland, N. (2019, April 11). A concise guide to the Belt and Road Initiative. *National Bureau of Asian Research*. <https://www.nbr.org/publication/a-guide-to-the-belt-and-road-initiative/>
- Sertin, C. (2020, February 10). Bahrain attracts 134 companies investing \$835 million in 2019. *Oil and Gas Middle East*. <https://bit.ly/3cfe43u>
- Su, H. (2000). The "partnership" framework in China's foreign policy. *Shijie Jishi* [World Knowledge], 5 [in Chinese].
- Tessman, B. F. (2012). System structure and state strategy: Adding hedging to the Menu. *Security Studies*, 21(2), 192-231.
- Toumi, H. (2013, September 13). King Hamad's visit to boost Bahrain-China relations. *Gulf News*. <https://bit.ly/2ZVObrR>
- U.S. Relations with Bahrain. US Department of State. <https://www.state.gov/u-s-relations-with-bahrain/>
- Vision for maritime cooperation under the Belt and Road Initiative. (2017, Jun 20). *Xinhua*. http://news.xinhuanet.com/english/2017-06/20/c_136380414.htm
- Vittori, J. (2019, February 26). Bahrain's fragility and security sector procurement. Carnegie Endowment for International Peace. <https://bit.ly/3iQDWOq>
- Watanabe, L. (2019, December). The Middle East and China's Belt and Road Initiative. In B. Zogg (Ed.),

- CSS Analyses in Security Policy no. 254. <https://bit.ly/33LUZSD>
- Workman, D. (2020, March 31). Top 15 crude oil suppliers to China. *World's Top Exports*. <http://www.worldstopexports.com/top-15-crude-oil-suppliers-to-china/>
- Xi Jinping holds talks with King of Bahrain Sheikh Hamad bin Isa al-Khalifa stressing to build China-Bahrain friendly cooperative relations of long-term stability. (2013, September 9). Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. <https://bit.ly/32NVE6C>
- Xuming, QIAN. (2017). The Belt and Road Initiatives and China-GCC relations. *International Relations and Diplomacy*, 5(11), 687-693.
- Yetiv, S., & Lu, C. (2007). China, global energy, and the Middle East. *Middle East Journal*, 61(2), 199-218.
- Yom, S. (2020). US foreign policy in the Middle East: The logic of hegemonic retreat. *Global Policy*, 11(1), 75-83.
- Young, K. E. (2019). The Gulf's eastward turn: The logic of Gulf-China economic ties. *AEI Paper & Studies*. <https://bit.ly/3hQ24qb>
- Zambelis, C. (2015). China and the quiet kingdom: An assessment of China-Oman relations. *China Brief*, 15(22), 11-15.